

FINANSTILSYNET

THE FINANCIAL SUPERVISORY
AUTHORITY OF NORWAY

Norske banker og kredittforetak

Likviditet og soliditet

2. kvartal 2017

DATO:
01.11.2017

Innhold

1	LIKVIDITETSRISIKO	5
1.1	Situasjonen i penge- og kapitalmarkedene	5
1.2	Likviditetsreserve	5
1.2.1	Total-LCR.....	6
1.2.2	Sammensetningen av likviditetsreserven.....	6
1.2.3	LCR i norske kroner og andre signifikante valutaer.....	8
1.3	Stabil finansiering	9
2	SOLIDITET	11
2.1	Kapitaldekning	11
2.2	Uvektet kjernekapitalandel	13
2.3	Store engasjementer	14

Innledning

Det er i rapporten gjort en oppsummering og vurdering av hovedstørrelser på soliditet, uvektet kjernekapitaldekning (leverage ratio), likviditetsreserven (Liquidity Coverage Ratio (LCR)) og stabil finansiering (Net Stable Funding Ratio (NSFR)), for norske banker¹. Utviklingen vises for tre grupper av banker, store banker² (DNB Bank, SR-Bank, Sparebanken Vest, SpareBank 1 SMN, Sparebanken Sør, SpareBank 1 Østlandet og SpareBank 1 Nord-Norge), mellomstore banker (øvrige banker med forvaltningskapital over 10 milliarder kroner) og mindre banker (banker med mindre enn 10 milliarder kroner i forvaltningskapital).

¹ Konsern for banker som leverer konsolidert oppgave og morbank for øvrige

² Nordea Bank Norge, som inngikk i gruppen store banker, ble omdannet til filial i januar 2017. Tallene for gruppen er justert tilbake i tid.

Sammendrag

Så langt i 2017 synes ikke finansmarkedene å ha blitt betydelig negativt påvirket av politisk usikkerhet. Risikopåslagene på norske OMF og seniorobligasjoner er ytterligere redusert fra årsslutt 2016.

LCR for bankene samlet sett var 132 prosent ved utgangen av andre kvartal 2017. De mellomstore og mindre bankene hadde en økning i LCR sammenlignet med første kvartal 2017, mens de store bankene hadde en svak nedgang i LCR. Alle foretak oppfylte minstekravet til LCR ved utgangen av andre kvartal 2017.

Samlet sett for bankene var NSFR 115 prosent ved utgangen av andre kvartal 2017, en økning på 1 prosentpoeng fra utgangen av første kvartal. For de store bankene økte indikatoren med 1 prosentpoeng til 110 prosent i perioden. Ved utgangen av perioden var det én bank med NSFR under 100 prosent.

Ved utgangen av andre kvartal 2017 var bankenes samlede rene kjernekapitaldekning 15,5 prosent, omtrent uendret fra forrige kvartal. Uvektet kjernekapitalandel (leverage ratio) var på samme tidspunkt 7,5 prosent, opp med 0,2 prosentpoeng fra første kvartal 2017.

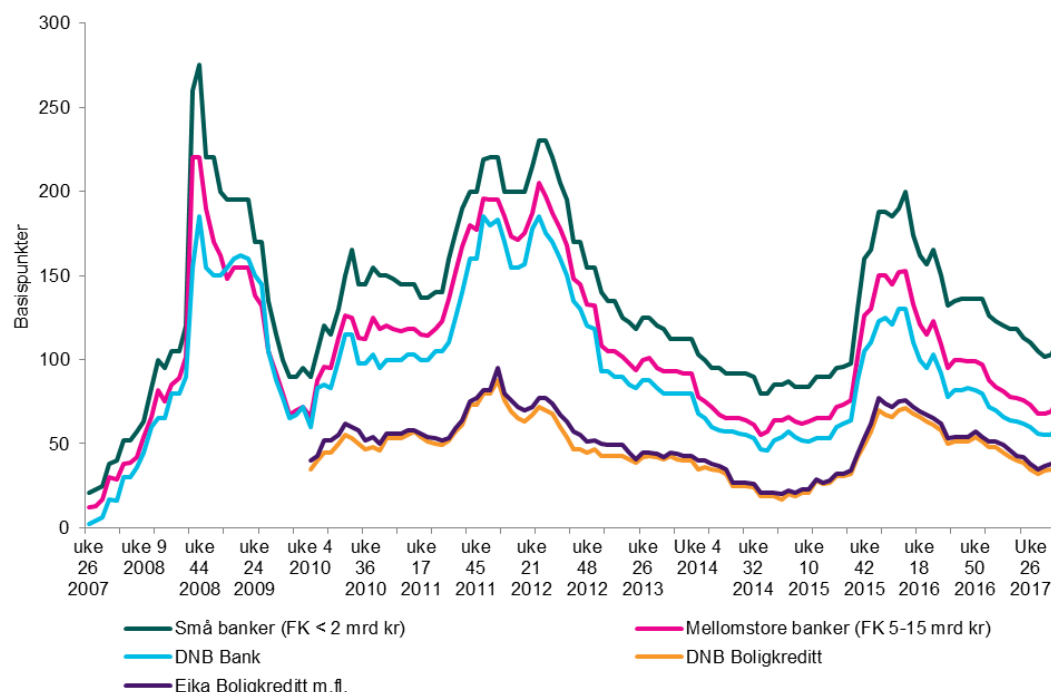
To banker oppfylte ikke det samlede kravet til kapital (inklusive pilar 2-krav) ved utgangen av andre kvartal 2017.

1 Likviditetsrisiko

1.1 Situasjonen i penge- og kapitalmarkedene

Forholdene i de internasjonale penge- og kapitalmarkedene i første halvår 2017 var gode og risikopåslagene falt. Risikopåslagene på norske OMF og seniorobligasjoner avtok også i første halvår 2017, men har steget noe de siste ukene, se figur 1.1. I gjennomsnitt har risikopåslagene så langt i 2017 vært lavere enn 2016, men høyere enn samme periode i 2015.

Figur 1.1: DNB Markets indikative påslag for seniorobligasjoner og OMF, 5 år mot 3m-NIBOR. T.o.m. uke 42 2017.

Kilde: DNB Markets

1.2 Likviditetsreserve

Regelverket om likviditetsreserve i CRD IV/CRR, Liquidity Coverage Ratio (LCR), stiller krav til størrelsen på bankenes likvide eiendeler i forhold til antatt netto likviditetsutgang (utbetalinger minus innbetalinger) 30 dager frem i tid under gitte stressforutsetninger.

Finansdepartementet har fastsatt regler som gjennomfører krav til likviditetsreserve for norske banker, kredittforetak og holdingforetak i finanskonsern som ikke er forsikringskonsern. Minstekravet til LCR for banker

og kredittforetak økte fra 70 til 80 prosent fra 31. desember 2016. Foretak som er utpekt som systemviktige og datterforetak av disse, har et minstekrav på 100 prosent. Fra 30. september 2017 vil det også komme krav til LCR i signifikante valutaer. For mer informasjon, se avsnitt 1.2.4 om LCR i norske kroner og andre signifikante valutaer.

1.2.1 Total-LCR

Gruppen av de store bankene hadde en LCR på 127 prosent ved utgangen av andre kvartal 2017, mens de mellomstore og mindre bankene hadde en LCR på henholdsvis 184 og 178 prosent, se figur 1.2. Gruppen av mellomstore og mindre banker hadde en økning i LCR, sammenlignet med både forrige kvartal og samme tidspunkt i 2016, se figur 1.2 og 1.3. Gruppen av store banker hadde derimot en nedgang i LCR sammenlignet med siste kvartal. Dette skyldes en reduksjon i nivå 1-eiendeler. Fallet i LCR for store banker bidro til at LCR for bankene samlet sett var lavere enn ved utgangen av første kvartal 2017, og lå på 132 prosent ved utgangen av juni 2017.

Figur 1.2: Total-LCR, vektet gj.snitt

Figur 1.3: Endring i total-LCR i siste kvartal, dekomponert

Ved utgangen av juni 2017 lå ingen foretak under minstekravet til LCR. Foretak som er i brudd med minstekravet må presentere en tiltaksplan for å øke LCR over minstekravet og forebygge fremtidige brudd med minstekravet.

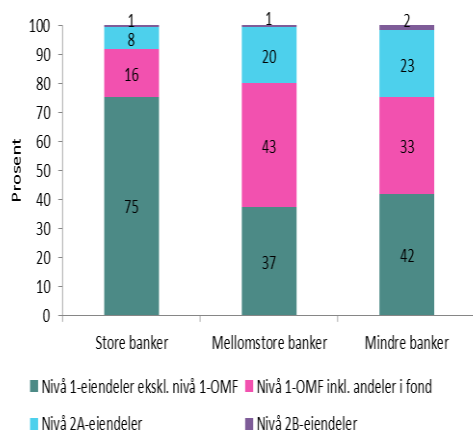
1.2.2 Sammensetningen av likviditetsreserven

Eiendelene som kan inngå i LCR er delt inn i nivåer basert på grad av likviditet og kredittkvalitet. Det er to hovednivåer av LCR-eiendeler, nivå 1 og nivå 2. Nivå 2-eiendelene er videre delt inn i nivå 2A og nivå 2B. For å kvalifisere til nivå 1 må eiendelene ha svært god likviditet og kredittkvalitet, mens nivå 2-eiendeler må ha god likviditet og kredittkvalitet. Nivå 2-eiendeler får en avkortning i verdien på minimum 15 prosent i beregningen av likviditetsbufferen. Nivå 1-eiendeler får ingen avkortning, med unntak av nivå 1-OMF (7 prosent). Regelverket setter videre krav til sammensetningen av likviditetsbufferen (caps). Minimum 60 prosent av likviditetsbufferen må bestå av nivå 1-eiendeler og minst 30 prosent av bufferen må bestå av nivå 1-eiendeler utenom nivå 1 OMF. 2B-eiendeler kan ikke utgjøre mer enn 15 prosent av totale likvide eiendeler.

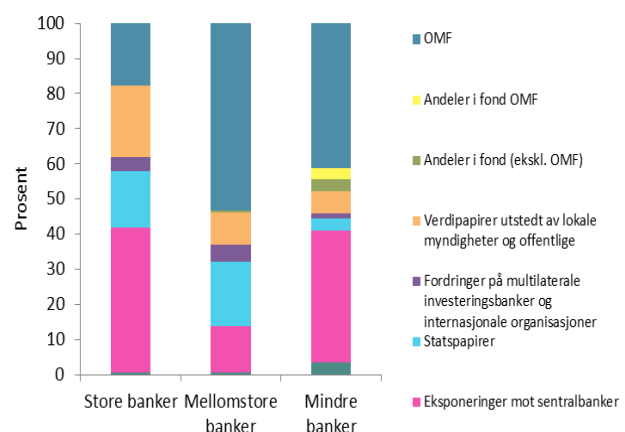
Nivå 1-eiendeler står for den klart største andelen av bankenes likviditetsreserve og hoveddelen av dette er innskudd i sentralbanker, statspapirer og OMF³. Norske bankers nivå 2A-eiendeler består i hovedsak av OMF⁴, men også verdipapirer med risikovekt 20 prosent, som obligasjoner utstedt av norske kommuner. Norske banker har lite nivå 2B-eiendeler, som OMF uten rating, aksjer, RMBS (Residential Mortgage Backed Securities) og ABS (Asset Backed Securities) i sin likviditetsreserve.

Det er til dels store forskjeller i sammensetningen av likviditetsreserven for de ulike gruppene av banker, se figur 1.4 til 1.7. Disse forskjellene kan bl.a. forklares ved at gruppen store banker både har større behov for og tilgang til innskudd i sentralbanker. Nivå 1-eiendeler står for 91 prosent av store bankers likviditetsreserve, mens de mellomstore og mindre bankene også har en betydelig andel nivå 2A-eiendeler, henholdsvis 20 og 23 prosent. For de store bankene utgjør innskudd i sentralbanker den største andelen av likviditetsreserven. For de mellomstore og mindre bankene utgjør OMF den klart største andelen av likviditetsreserven, med henholdsvis 54 og 45 prosent. De mellomstore bankene har i tillegg en del statspapirer i sin likviditetsreserve.

Figur 1.4: Sammensetningen av likviditetsreserven (etter avkortning, før cap) per 30. 06.2017

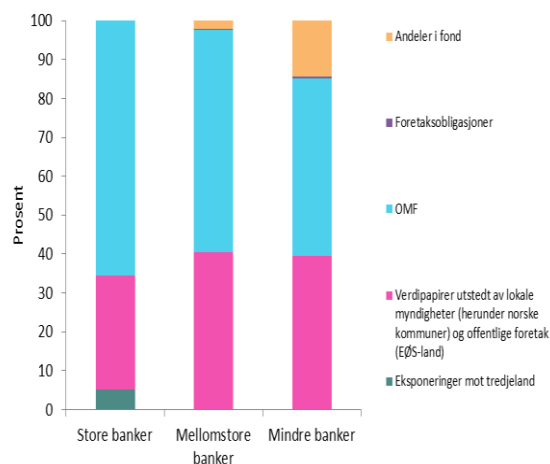
Figur 1.5: Sammensetning av nivå 1-eiendelene (etter avkortning, før cap) per 30.06.17

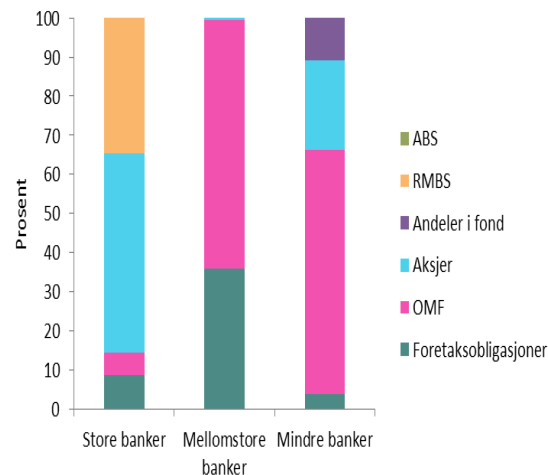
³ OMF med utstedelsesvolum minimum NOK 4 mrd., ratet av et godkjent ratingbyrå, risikoklasse 1, alt. 10% risikovekt, og minimum 2% overpantsettelse.

⁴ OMF med utstedelsesvolum minimum NOK 2 mrd., ratet av et godkjent ratingbyrå, risikoklasse 2, alt. 20% risikovekt, og minimum 7% overpantsettelse.

Figur 1.6: Sammensetningen av nivå 2A-eiendelene (etter avkortning, før cap) per 30.06.2017

Figur 1.7: Sammensetningen av nivå 2B-eiendelene (etter avkortning, før cap) per 30.06.2017

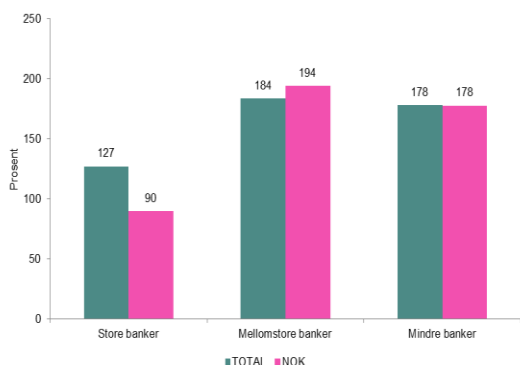
1.2.3 LCR i norske kroner og andre signifikante valutaer

Etter EU-regelverket om LCR skal foretakene ha likvide eiendeler som samsvarer med netto likviditetsutgang i foretakets signifikante valutaer (forpliktelser i en valuta som utgjør mer enn 5 prosent av foretakets totale gjeld). Det stilles ikke krav om absolutt samsvar mellom netto likviditetsutgang og likvide eiendeler i de enkelte valutaer. Nasjonale tilsynsmyndigheter kan imidlertid kreve at foretakene begrenser manglende samsvar i en valuta ved å fastsette grenser for hvor stor andel av netto likviditetsutgang som kan dekkes med likvide eiendeler i en annen valuta.

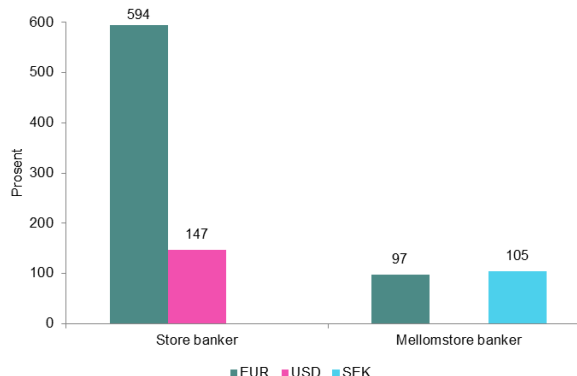
Finansdepartementet vedtok i juni 2017 en forskriftsendring som spesifiserer krav til LCR i signifikante valutaer. Forskriften trådte i kraft 30. september 2017 og stiller krav til en likviditetsreserve på minst 100 prosent i hver signifikant valuta. Foretak som har euro eller amerikanske dollar som signifikant valuta, skal ha en likviditetsreserve i norske kroner på minst 50 prosent. For foretak som verken har euro eller amerikanske dollar som signifikant valuta, er det ikke minstekrav til likviditetsreserve i norske kroner.

NOK-LCR (totale likvide eiendeler i norske kroner over totale nettoutbetalinger i norske kroner) er markant lavere enn total-LCR. Ved utgangen av andre kvartal 2017 var NOK-LCR 107 prosent for bankene samlet sett. NOK-LCR økte fra 100 prosent i første kvartal 2017 og fra 85 prosent i andre kvartal 2016. De store bankene har store likviditetsreserver i andre signifikante valutaer enn norske kroner, i hovedsak dollar og euro, som trekker opp total-LCR. De mellomstore bankene har mindre likviditetsreserver i andre signifikante valutaer, mens de mindre bankene ikke har andre signifikante valutaer enn norske kroner, NOK-LCR er derfor tilnærmet lik total-LCR, se figur 1.8 og 1.9.

Figur 1.8: Total-LCR og NOK-LCR, vektet gj.snitt. per 30.06.17

Figur 1.9: LCR i andre signifikante valutaer enn NOK per 30.06.17

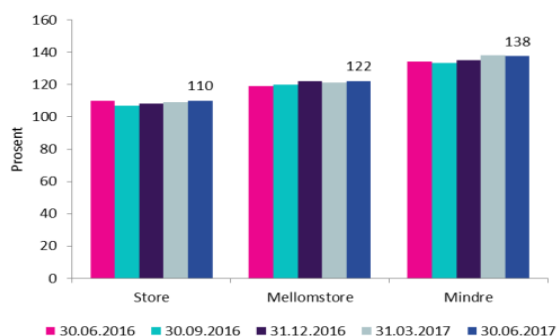

1.3 Stabil finansiering

Net Stable Funding Ratio (NSFR) inngår som rapporteringskrav i CRD IV/CRR og måler bankenes tilgjengelige stabile finansiering som andel av nødvendig stabil finansiering. NSFR reflekterer hele institusjonens balanse samt enkelte utenombalanseposter. Nødvendig og tilgjengelig finansiering beregnes ut fra vektorer som reflekterer henholdsvis krav til og grad av stabilitet over en tidsperiode på ett år.

NSFR er ikke endelig utformet, men EU-kommisjonen har definert nærmere bestemmelser knyttet til beregningen av NSFR i sitt forslag til endringer i CRD IV/CRR i november 2016. I forslaget foreslår kommisjonen også innføring av bindende NSFR-krav på 100 prosent fra 2019. Inntil en endelig definisjon av NSFR foreligger i EU, beregnes indikatoren på bakgrunn av Baselkomitéens anbefalinger fra oktober 2014.

Figur 1.10: Total-NSFR, vektet gjennomsnitt

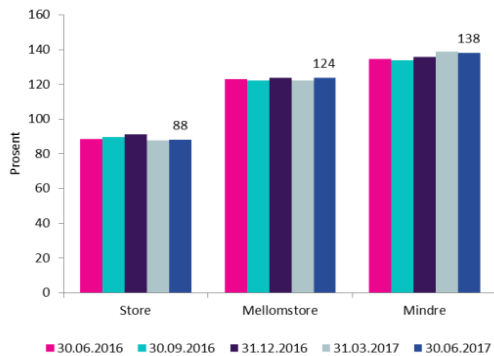
Kilde: Finanstilsynet

Samlet sett for bankene var NSFR 115 prosent ved utgangen av andre kvartal 2017, en økning på 1 prosentpoeng fra utgangen av første kvartal. For de store bankene samlet økte indikatoren med 1 prosentpoeng til 110 prosent i perioden, se figur 1.10. For de mellomstore bankene økte NSFR med 1 prosentpoeng som følge av at økningen i

Likviditet og soliditet

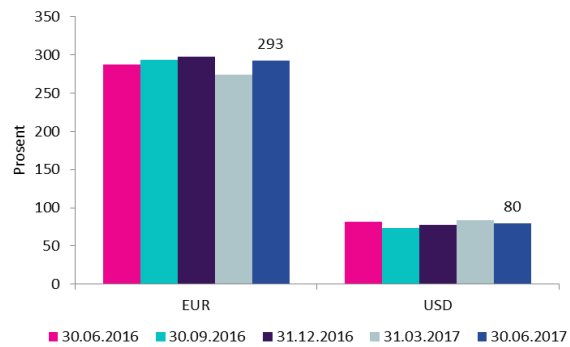
stabil finansiering var større enn økningen i eiendeler som krever stabil finansiering. For de mindre bankene var NSFR uendret i perioden. De mellomstore og de mindre bankene har gjennomgående en høyere NSFR enn de store bankene. Dette skyldes til dels at de største bankene har en større andel markedsfinansiering enn de mellomstore og mindre bankene, og dels at en del av dette har kort løpetid.

Figur 1.11: NSFR i NOK, vektet gjennomsnitt

Kilde: Finanstilsynet

Figur 1.12: NSFR i EUR og USD, vektet gjennomsnitt

Kilde: Finanstilsynet

Ved utgangen av andre kvartal 2017 var NSFR i norske kroner 88 prosent for de store bankene, 124 prosent for de mellomstore bankene og 138 prosent for de mindre bankene, se figur 1.11. De store bankene finansierer, i større grad enn de øvrige bankene, sin virksomhet gjennom innlån i utenlandsk valuta. Dermed vil NSFR i norske kroner isolert sett være lavere for de store bankene sammenlignet med de øvrige. Foruten norske kroner er euro og amerikanske dollar den viktigste kilden til finansiering for de store bankene. Sammenlignet med eiendeler som krever stabil finansiering i euro, utgjorde tilgjengelig stabil finansiering i euro 293 prosent for bankene samlet. I dollar utgjorde tilgjengelig stabil finansiering 80 prosent av eiendeler som krever stabil finansiering, se figur 1.12.

2 Soliditet

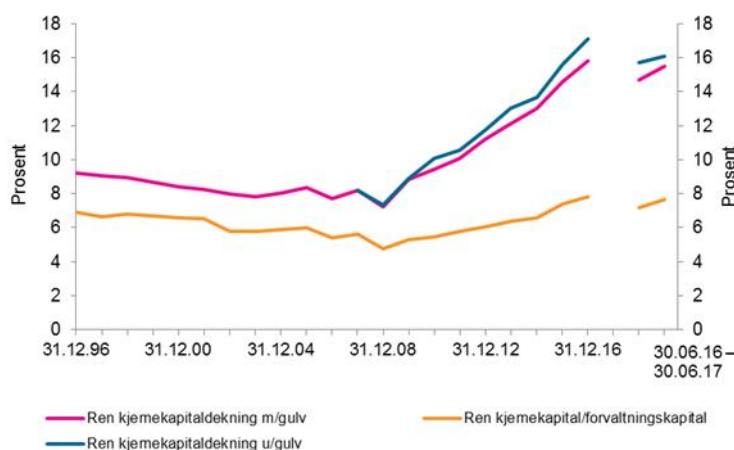
Norske bankers soliditet er betydelig styrket gjennom flere år. God inntjening i bankene har lagt til rette for kapitalbygging. Bankene har bygget opp ren kjernekapital for å møte økte kapitalkrav.

Minstekravet og bufferkravet til ren kjernekapitaldekning i pilar 1 for norske finansforetak er 11,5 prosent av risikovektet beregningsgrunnlag. Pilar 1-kravet består av minstekrav (4,5 prosent), bevaringsbuffer (2,5 prosent), systemrisikobuffer (3 prosent) og motsyklisk buffer (1,5 prosent). DNB ASA og Kommunalbanken har i tillegg et bufferkrav for systemviktige banker og kredittforetak på 2 prosent. Pilar 2-krav kommer i tillegg, og skal også dekkes av ren kjernekapital. Kravene til kjernekapitaldekning og kapitaldekning er henholdsvis 1,5 og 3,5 prosentpoeng høyere enn for ren kjernekapitaldekning. Motsyklisk bufferkrav øker til 2 prosent fra og med 31. desember 2017.

2.1 Kapitaldekning

Samlet for alle norske banker var ren kjernekapitaldekning, beregnet som vektet gjennomsnitt, 15,5 prosent ved utgangen av andre kvartal 2017 mot 14,9 prosent samme tidspunkt ett år tidligere og 16 prosent ved årsskiftet, se figur 2.1. Samlet risikovektet beregningsgrunnlag har økt siden andre kvartal i fjor, noe som isolert sett bidrar til lavere ren kjernekapitaldekning, se figur 2.2. Bankenes samlede kjernekapitaldekning og kapitaldekning var, beregnet som vektet gjennomsnitt, på henholdsvis 17,0 og 19,2 prosent ved utgangen av andre kvartal 2017.

Figur 2.1: Ren kjernekapitaldekning og uvektet ren kjernekapitalandel i norske banker/bankkonsern

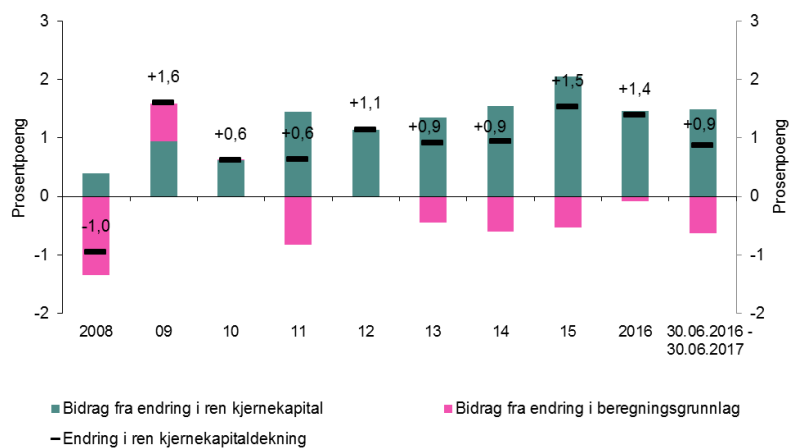

Likviditet og soliditet

Bankenes uvektede rene kjernekapitalandel (ren kjernekapital i forhold til forvaltningskapital) var på 7,7 prosent, en oppgang fra 7,2 prosent ved utgangen av andre kvartal 2016. Kredittforetakenes samlede rene kjernekapitaldekning og uvektede rene kjernekapitalandel var på henholdsvis 17,7 prosent og 5,7 prosent ved utgangen av andre kvartal 2017. Den betydelige avstanden mellom risikovektet kapitaldekning og uvektet ren kjernekapitalandel følger av at kredittforetakenes porteføljer gjennomgående har lavere risikovekter.

Åtte av ni IRB-banker hadde et beregningsgrunnlag lavere enn 80 prosent av beregningsgrunnlaget etter Basel I og var dermed bundet av "Basel I-gulvet" ved utgangen andre kvartal 2017. Av totalt beregningsgrunnlag i samtlige IRB-banker utgjorde gulvtillegget 5 prosent, mot 10 prosent ved utgangen av 2016. Reduksjonen kan forklares av pålegg fra Finanstilsynet om ekstra sikkerhetsmarginer på enkelte bankers IRB-modeller, se side 28 for omtale. Et redusert gulvtillegg for IRB-bankene gjør at forskjellen mellom ren kjernekapital med og uten gulv, blir mindre (se figur 2.1, for perioden mellom 30.06.2016 – 30.06.2017).

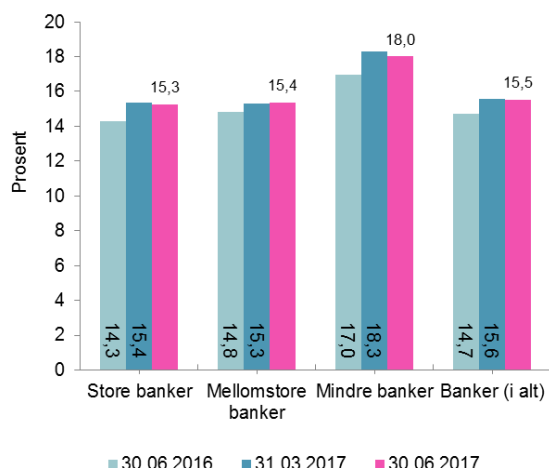
Figur 2.2: Endringer i ren kjernekapitaldekning i samtlige banker/bankkonsern (dekomponert)

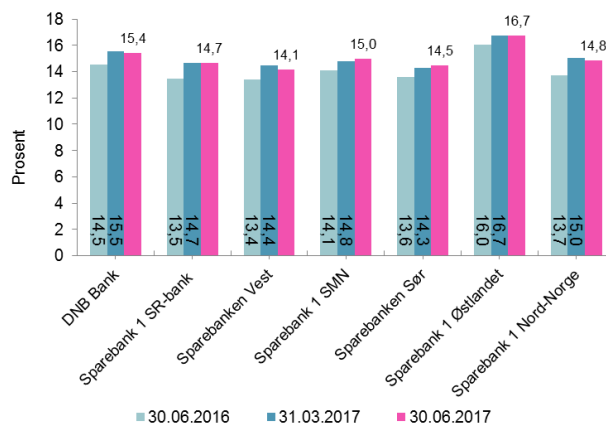
Sparebank 1 Nordvest (ikke-konsolidert) og Gjerstad Sparebank (ikke-konsolidert) oppfylte ikke det samlede kravet til kapital (inklusive pilar 2-krav) ved utgangen av andre kvartal 2017. Banker som ikke oppfyller kapitalkravet følges særskilt opp av Finanstilsynet.

Ren kjernekapitaldekning for gruppen av store og mellomstore banker var omtrent uendret sammenlignet med forrige kvartal, se figur 2.3. Fra årsskiftet har den sunket svakt. Det forklares med at det kun er rundt halvparten av de store bankene og et fåtall av de mellomstore bankene som inkluderte delårsresultatet i ren kjernekapital ved utgangen av andre kvartal. I kvartalsberegningen (første til tredje) av ren kjernekapital gis kun mulighet for å inkludere positivt resultat, hensyntatt forventet utbytte, dersom det er revisorgodkjent. Sammenlignet med utgangen av andre kvartal 2016, har bankene økt sin rene kjernekapital betydelig. Alle de store bankene økte ren kjernekapitaldekning med om lag ett prosentpoeng i denne perioden, se figur 2.4.

Figur 2.3: Ren kjernekapitaldekning i norske banker/bankkonsern

Figur 2.4: Ren kjernekapitaldekning i de syv største bankene (konsolidert)

Fra og med første kvartal 2017 gjelder en utvidet konsolideringsplikt for banker i samarbeidende grupper. Endringen innebærer at eierbankene må konsolidere inn finansforetak der de har eierandeler ned til 10 prosent, mot tidligere 20 prosent. Omtrent samtlige eierbanker som ble omfattet av den utvidede konsolideringsplikten, fikk en lavere ren kjernekapitaldekning. Fra og med første kvartal 2018 vil alle eierandeler i finansforetak i samarbeidende grupper omfattes, uavhengig av størrelsen på eierandelen.

2.2 Uvektet kjernekapitalandel

Uvektet kjernekapitalandel (Leverage ratio) er definert som forholdet mellom kjernekapital og et eksponeringsmål. I beregningen anvendes ikke risikovekter, men for utenombalanseeksponeringer benyttes konverteringsfaktorer slik at full nominell verdi av disse ikke inkluderes. Eksponeringsmålet er dermed ikke risikosensitivt, og et minstekrav til uvektet kjernekapitalandel vil derfor fungere som en back stop mot et uforsvarlig fall i beregningsgrunnlaget.

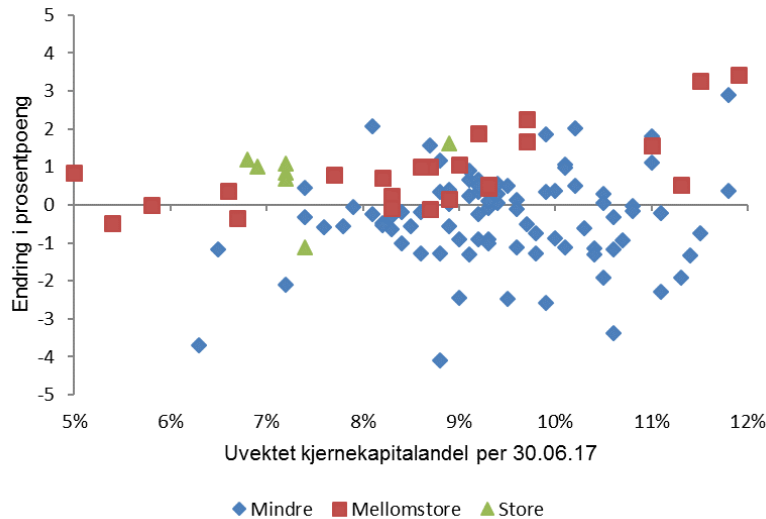
Finansdepartementet har fastsatt et minstekrav til uvektet kjernekapitalandel på 3 prosent for banker, kredittforetak mv.⁵, med virkning fra og med 30. juni 2017. Alle banker skal i tillegg oppfylle en buffer på minst 2 prosent. Systemviktige banker skal ha en ytterligere buffer på minst 1 prosent.

Samlet uvektet kjernekapitalandel for norske banker økte gjennom hele 2016, men har falt noe i 2017 og var 7,5 prosent ved utgangen av andre kvartal 2017. Sammenlignet med utgangen av andre kvartal 2016 har samlet uvektet kjernekapitalandel for norske banker økt med et halvt prosentpoeng. Ved utgangen av andre kvartal 2017 hadde samtlige norske banker en uvektet kjernekapitalandel over kravet på 5 prosent (6 prosent for systemviktige

⁵ Banker, kredittforetak, finansieringsforetak, holdingforetak i finanskonsern som ikke er forsikringskonsern og verdi-papirforetak som har tillatelse til å yte investeringstjenester som nevnt i verdipapirhandelloven § 2-1 første ledd nr. 3 og 6.

banker). De store bankene hadde gjennomgående lavere uvektet kjernekapitalandel enn de øvrige bankene, se figur 2.5. Et flertall av de norske bankene har en uvektet kjernekapitalandel på over 8 prosent.

Figur 2.5: Uvektet kjernekapitalandel i norske banker (nivå pr 30.06.2017 og endring fra 31.12.2014 til 30.06.2017)

Kredittforetakene har porteføljer med lavere risikovekter enn øvrige finansforetak, og har et lavere krav til uvektet kjernekapitalandel. Samtlige OMF-foretak har en uvektet kjernekapitalandel vesentlig over kravet på 3 prosent, se vedlegg 3.

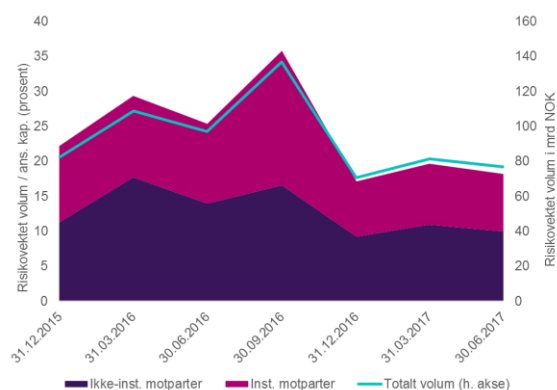
2.3 Store engasjementer

Konsentrasjonsrisiko i form av store engasjementer er en sentral del av den samlede risikovurderingen av kredittinstitusjoner. Et stort engasjement er definert som et engasjement som forut for vekting og sikkerhetsstillelser utgjør mer enn 10 prosent av ansvarlig kapital. Regelverket om store engasjementer legger formelle begrensninger på hvor store enkeltengasjement en kredittinstitusjon kan ha, der det som hovedregel ikke er lov til å la et enkelt engasjement overskride 25 prosent av netto ansvarlig kapital.

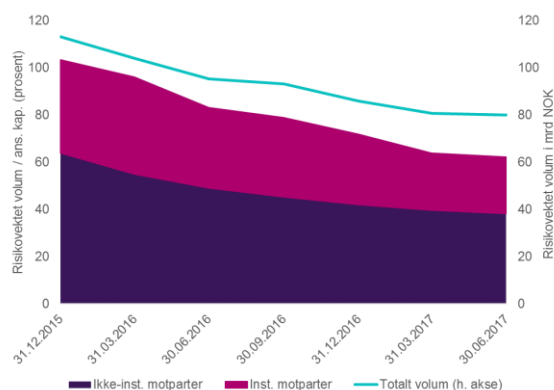
Ved utgangen av første halvår 2017 var ingen norske kredittinstitusjoner i brudd med regelverket om store engasjementer.

Konsentrasjonsrisiko målt ved netto volum (engasjementsbeløp etter risikovekting og hensyntatt sikkerhetsstillelser) av store engasjementer har falt noe for norske banker de siste to årene. Per 30.06.17 var nettovolumet av store engasjementer relativt til ansvarlig kapital samlet for norske banker 18 prosent, ned 4 prosentpoeng fra 31.12.15. Som figur 2.6 viser, har det vært en relativt beskjeden nedgang i bankenes netto engasjementsvolum, og den største effekten kommer fra økt kapitalbeholdning (jf. figur 2.2). For kredittforetakene har et redusert volum av store engasjementer i en periode med oppkapitalisering resultert i et lavere netto volum store engasjementer relativt til ansvarlig kapital, se figur 2.7.

Figur 2.6: Netto volum av store engasjementer
i prosent av ansvarlig kapital – banker⁶

Figur 2.7: Netto volum av store engasjementer
i prosent av ansvarlig kapital – kredittforetak

⁶ Institusjonelle motparter: Foretak som er angitt i virkeområdet for forskrift om store engasjementer i forskriftens § 1.